

**NEHCÜ'L-FERĀDİS' TEKİ TERZİLİK TERİMLERİ VE BU
TERİMLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ KULLANIMLARI**
*THE TERMS OF TAILORSHIP IN NEHCÜ'L-FERADIS AND THE USAGE OF
THESE TERMS IN TURKISH*

Arş. Gör. Fatma ŞENYÜZ
Dumlupınar Üniversitesi

Abstract

Kharezmi Turkish has a significance in terms of being a transition period of Turkish language from Karahan Turkish to Chagatay Turkish. Nehcu'l Feradis, which is one of the important works of Kharezmi Turkish, is a voluminous text written by an extended verbal repertoire and presenting the characteristics of the language of the period perfectly, in the field where Turkish written language started to advance in three different geographical regions in the 14th century. In this study, the elements of language regarding the terms of tailorship in the vocabulary of Nehcu'l Feradis are approached in the point of genre and meaning. The terms used in the text are chosen according to the tailor's direct practice, the device and material used by the tailor for this practice and whether it is the creation of the tailor depending the meaning of the term. The terms are sorted out after having being classified according to the word types. Lastly, the semantic features and the usage of the terms of tailorship are explained.

Key Words: Kharezmi Turkish, Nehcu'l-Feradis, Turkish, vocabulary, the terms of tailorship.

Öz

Harezmi Türkçesi Türk dilinin Karahanlı Türkçesinden Çağatay Türkçesine bir geçiş dönemi olması açısından önem taşır. Harezmi Türkçesinin önemli eserlerinden olan Nehcü'l-Ferādis, XIV. yüzyılda, Türk yazı dilinin üç değişik coğrafi bölgede gelişmeye başladığı alanda, geniş söz dağarcığı ile yazılan ve döneminin dil özelliklerini oldukça iyi yansıtan hacimli bir eserdir.

Bu çalışmada Nehcü'l-Ferādis'in söz varlığında yer alan terzilik terimleriyle ilgili dil malzemesi tür ve anlam açısından ele alınmaya çalışılmıştır. Eserde geçen kelimeler, kelimenin anlamından hareket ederek, terzinin doğrudan yaptığı eylem, terzinin bu eylemleri gerçekleştirmekte kullandığı araç ve malzeme, terzinin ortaya koyduğu nesne olup olmamasına göre seçildi. Kelimeler önce sözcük türlerine göre tasnif edildikten sonra kendi içinde çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutuldu. Son olarak metinde geçen terzilik terimlerinin anlam özellikleri ve günümüz Türkiye Türkçesindeki kullanımları açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harezmi Türkçesi, Nehcü'l-Ferādis, Türkiye Türkçesi, söz varlığı, terzilik terimleri

Giriş

Türkçenin yazılı ürünlerle takip edebildiğimiz tarihsel dönemleri, bu dönemlere ait eserleriyle birlikte zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu tarihsel dönemler içinde Harezmi Türkçesinin özel bir yeri vardır. Harezmi Türkçesi Türk dilinin Karahanlı Türkçesinden Çağatay Türkçesine bir geçiş dönemi olması açısından önem taşır.

Dolayısıyla Harezmi Türkçesi ağırlıklı olarak bir önceki yazı dili olan Karahanlı Türkçesine ait özellikleri barındırmakla birlikte Kıpçak ve Oğuz-Türkmen ağız özelliklerine de yer veren bir yazı dilidir. Türk yazı dili Köktürkçeden beri tek bir kol halinde gelişmiş, Karahanlı Türkçesiyle birlikte, aynı bölgede önce Harezmi Türkçesi sonra Çağatayca adıyla, batıda Oğuz-Türkmen grubu ve kuzeyde Kıpçak dilleri grubu olmak üzere üç ayrı kol halinde varlığını sürdürmeye başlamıştır. İşte Harezmi Türkçesinin önemli eserlerinden olan Nehcü'l-Ferâdis, XIV. yüzyılda, Türk yazı dilinin üç değişik coğrafi bölgede gelişmeye başladığı alanda, geniş söz dağarcığı ile yazılan ve döneminin dil özelliklerini oldukça iyi yansıtan mensur ve hacimli bir eserdir. (Aktan 2006, 1).

Nehcü'l-Ferâdis, dört bab ve kırk fasıldan oluşan kırk hadis türünde yazılmıştır. Birinci bab, Hz. Muhammed'in faziletleri ve hayatıyla ilgilidir. İkinci bab, dört halife, ehl-i beyt (Hz. Fâtıma, hasan, Hüseyin) ve dört mezhep imamı hakkındadır. Üçüncü bab, Allah'a yaklaşılacak ameller hakkındadır. Dördüncü bab, Allah'tan uzaklaştıran kötü ameller hakkındadır (ERCİLASUN 2009, 376-7).

Her fasıl bir hadisle başlamakta, bu hadisin Türkçe tercümesi verildikten sonra, tanınmış İslam âlimlerinin eserlerinden söz konusu hadisin manasını daha etraflı olarak aydınlatacak mahiyette mütalaalar, menkıbeler, hikâyeler nakledilmektedir (YÜKSEKKAYA 2010, 100).

Konusundan anlaşıldığı üzere eserde sanat kaygısı güdülmemiş, eser oldukça sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınmıştır.

Çalışmada Nehcü'l-Ferâdis'in söz varlığında yer alan terzilik terimleriyle ilgili dil malzemesi tür ve anlam açısından ele alınmaya çalışılmıştır. Terzi kelimesi Farsça “*derzi*” den gelir ve “elbise biçip diken ve bunu meslek edinen kimse” (MBTS, 2005: 3175) anlamındadır. Bu nedenle eserde geçen kelimeler, kelimenin anlamından hareket ederek, terzinin doğrudan yaptığı eylem, terzinin bu eylemleri gerçekleştirmekte kullandığı araç ve malzeme, terzinin ortaya koyduğu nesne olup olmamasına göre seçildi. Kelimeler önce sözcük türlerine göre tasnif edildikten sonra kendi içinde çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutuldu. Nehcü'l-Ferâdis'te tespit ettiğimiz terzilik terimleri ve bu terimlerin günümüzdeki durumları aşağıda Nehcü'l-Ferâdis'teki biçimleri temel alınarak sıralanmıştır. Sözcüğün metinde kaç kez tekrarlandığı köşeli parantez içinde gösterilmiş, yanına eserin dizin-sözlük kısmında yer alan açıklamalarına yer verilmiştir. Birinci paragrafta sözcüğün geçtiği cümlelerden bazıları yazılmış ve parantez içinde de cümlenin günümüz Türkçesine aktarılmış hali verilmiştir.

İkinci paragrafta ise sözcüğün Türkiye Türkçesindeki durumu gösterilmeye çalışılmıştır.

I. Terzilik Terimi Olarak Kullanılan İsimler

1. Kumaş İsimleri

Barçın: [1]¹ ipek kumaş

¹ Çalışmada köşeli parantez “[ ]” içinde verilen rakamlar, sözcüklerin Nehcü'l-Ferâdis'teki kullanım sıklıklarını ifade eder.

Başar, Cebre'il 'as kaçır münüp, kalın barçın kedip keldi tağı aydı. (33-1) (Bir de baktı, Cebrail katıra binip ipekli elbise giyinmiş şekilde gelmiş; şöyle dedi.)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlanamadı.

barçın: Clauson kelimenin anlamını “ipekli kumaş” olarak açıklar ve ona göre Türkler ipekli kumaş üretmedikleri için ana dillerinde ipekli kumaşı tasvir eden ya da onunla ilgili olan kelimeler bulunmaz.

Tuncer Gülensoy ise *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* adlı eserinde Clauson ve Räsänen'in *barçın* kelimesinin Farsça *ābrāšim*'den alıntılama olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır. Çünkü ona göre bu iki kelime arasında açıklanamayacak kadar fonetik ve morfolojik fark vardır. (Gülensoy 2007, 110)

Bir kumaş türü, kadife (**EUTS**); cinsiyet erkek: Bir tür ipekli kumaş, cinsiyet kız: Bir tür ipekli kumaş (**KAS**); ipekli kumaş (**DLT**).

Böz: [16] bez

Yükündin kefenlik böz çıkardı ve keltürdi. (131-10) (Yükünden kefenlik bez çıkardı ve getirdi.)

Bargıl, Abû Yüsufka su'âl kılgıl kim bir kimerse boyagçıga böz berdi boyamağ için (194-2) (Git Ebû Yusuf'a bir kimsenin boyamak için boyacıya bez verdiğini söyle.)

bez: (*böz*) bez, pamuktan yapılmış kumaş (**EUTS**); Ar. *is.* 1. Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput 2. Pamuktan, düz dokuma 3. Herhangi bir cins kumaş 4. Herhangi bir iş için kullanılan dokuma. 5. Gelişigüzel kumaş parçası, çaput (**GTS**); Dokuma (**TTAS**); 1. pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma; 2. herhangi bir cins dokuma. ~Türkmence *bız* 'bez'. Arapçadan alındığı anlaşılıyor. Eski ve yeni diyalektlerde daha çok *böz* olarak geçtiği göze çarpıyor: Nogayca *böz* 'bez'. – Kazan Tatarcasında *büz*. – Kazakçada *böz*. – Kara Kalpakçada *böz*. – Kırgızcada *böz*. – Çuvaşçada *pir* 'keten bezi'. Çuvaşçada –z'nin –r'ye çevrildiği göze çarpıyor. Çuvaşçada *pir* biçimi –z>-r değişmesinde göz ardı edilemeyecek açık ve sağlam bir tanıktır. Eski Türkçeden başlayarak kullanılır (*böz*). Orta Türkçede *böz* 'bez' biçimi geçer. Eski Kıpçakçada da *böz* olarak kullanılır. Eski çağlardan başlayarak Türk diyalektlerinde *böz* olarak yaygınlaşmıştır. Çuvaşçada *pir* biçiminin tanıklığına göre, Eski Türkçeye –z>-r değişmesinden önce geçtiği anlaşılıyor. (**TDES**); (Eski Türkçe *böz* şeklinde kullanılan kelimenin Arapça *bezz*'den Türkçeye geçtiği anlaşılmaktadır.)[Çok eskiden beri birçok dile yayılmış olan kelimenin menşei hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.] 1. İnce pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma 2. Herhangi bir cins pamuklu dokuma 3. Kumaş parçası, çaput. (**MBTS**)

Bürd-i Yemenî: [1] < A. Makbul bir yemen dokuması.

Peygamber 'as üzesinge bir bürd-i yemenî örtüglüg erdi. (92-11) (Hz. Peygamberin üzerinde bir Yemen kumaşı örtülü idi.)

bürd: (Arapça isim), Bir çeşit çubuklu kumaş, aba (**O-T AL**).

bürd-i Yemâni: makbul bir Yemen dokuması. (**O-T AL**).

bürde: çarşaf, car (**TTAS**); isim, (Ar. burde) Arapların giydiği bir çeşit üstlük, abâ, hırka. (**MBTS**); (Arapça isim), Arab'ın giydiği bir çeşit aba, hırka. (**O-T AL**).

Cîr: [1] < F. tabaklanmış deri parçaları.

Taķı trt yastuķ aldılar edmdin ileringe cr ķatıglık; taķı sfdın perde aldılar, eger ewke konuķ kelse, hatun ol perde içinde tursun tep. (İlerine deri parçaları doldurulmuş dört yastık, eve bir konuk geldiēinde hanım perdenin iç kısmında kalsın diye ynden bir perde aldılar.)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlanamadı. Ama Ferit Devellioēlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lgat* adlı eserinde bu kelime için "kılı kayışı, eldiven gibi şeyler yapılan tabaklanmış deri" anlamı bulunmaktadır. (Devellioēlu 1999, 144)

prek: [7] örtü, kumaş parçası.

Y 'yişe, Peygmbar veftı bolmuşta yzinge rtgen prek sende bar-mu? (104-1) (Ey Ayşe! Hz. Peygamber vefat ettiēinde yüzüne örtülen örtü sende var mı?)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlanamadı.

Edm: [3] < A. Debbaēlanmış deri.

Tizinde edmdin yamaē ķılıp turur erdi taķı eķki eēninde hem edmdin yamaē ķılıp turur erdi. (105-16) (Dizinde ve iki omzunda deriden yama yapmıştı.)

edm: isim (Arapça *edm*) 1. Tabaklanmış deri, sahtiyan 2. Yüz, sath.(**MBTS**); (Arapça isim) 1. tabaklanmış deri. 2.sath, yüz. (**O-T AL**).

Kefen: [6] < A. Kefen

Bu sahr yer turur, h kimerse yoķ yuēuı taķı yoķ kefen taķı yoķ namaz ķılıuı taķı yoķ. (130-7) (Burası ne kefenin ne cenaze yıkayacak ne de namaz kılacak birinin olduēu bir ldr.)

kefen: Kökeni Arapça, isim, ölünün gömülmeden önce sarıldıēı beyaz bez, yakasız gömlek, yakasız mintan (**GTS**); isim (Arapça *kefen*) Gmlmek için hazırlanan bir Müslüman ölüsünün kabre konmak üzere yıkandıktan sonra sarıldıēı Amerikan bezi, kefin. (**MBTS**) (Arapça isim cemi: ekfn) ly sardıkları bez. (**O-T AL**).

kefin: kefen (**TTAS**).

Kefenlik: [1] < A.+T. Kefenlik.

Ykindin kefenlik bz çıkardı taķı keltürdi. (131-10) (Yükünden kefenlik bir bez çıkardı ve getirdi.)

kefenlik: sıfat. 1. Kefen olarak kullanılmaya elverişli (bez). 2. Kefen almak için ayrılmış (para). (**GTS**).

Kettn: [3] < A. Keten.

N ra ķılsaņ, ķılıgıl taķı bargıl, tp kş alaķlık ķıldı erse, ewdin bir pra kettn çıkardı taķı aydı. (223-2) (Ne yaparsan yap, mutlaka git deyip alçak gönüllülükle evden bir parça keten çıkardı ve dedi.)

keten: Kökeni Arapça isim 1. Ketengillerden, iekleri mavi renkte ve beş ta yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki (*Linum usitatissimum*). 2. sıfat Bu bitkinin liflerinden yapılmış (dokuma vb.) (**GTS**); 1. Ketengillerden iekleri mavi renkte ve beş ta yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki. 2. Bu bitkinin liflerinden yapılmış dokuma.(**BSTS**); Gelinliēin kesim günü (**TTAS**); 1. Başörtüsü. 2. Kadınların evlenmiş olduklarını belirten çene baēı. (**TTAS**); zahmet, sıkıntı (**DLT**); isim (Arapça "kettn"dan) 1.

Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki (100 kadar türü vardır.) Lium. 2. Bu bitkinin liflerinden yapılmış dokuma. 3. sıfat bu dokumadan yapılmış. (MBTS).

Kiyiz: [1] Keçe, çuval.

Barça sahāba tonlar taķı kiyizler örtündiler. (31-7) (Bütün sahabeler giyindi ve keçeler örtüdü.)

Bu kelimenin sadece günümüz Türkçesi ağızlarında yaşadığı görülmektedir.

kiyiz: Keçe. Bursa yöresinde “keçe” anlamıyla yaşamaktadır. (TTAS).

Köñleklik: [1] Elbiselik (kumaş).

Bir yeņi köñleklik taķı ol yarmaķdın almadı. (253-7) (O paralardan bir yeni gömleklik bile almadı.)

gömleklik: sıfat, gömlek yapmaya elverişli (kumaş). (GTS); sıfat, Gömlek yapılan (kumaş) (MBTS).

Naķş: [1] < A. Nakış

Ķapuğlarğa perdeler asılmış, tamlarğa zārılar tutulmış sarāy içinde türlüğ türlüğ naķřlar birle müzeyyen Ķılınmıř. (235-12) (Kapılara perdeler asılmış, duvarlara tüller asılmış, sarayın içi türlü türlü nakışlarla süslenmiş.)

naķř - naķř: Kökeni Arapça “naķř”tan, *isim*. Genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi (GTS); Bugün, kadınların yaptıkları elişleri (BSTS); Arapça isim, ipekle, sırma ile işleme. (O-T AL); isim (Arapça naķř) 1. Kumaş üzerine renkli iplikler, sırma veya simle el veya makinede yapılan işleme. 2. Duvar, tavan vb. yerlere süslemek maksadıyla yapılan şekil veya resim. (MBTS).

Sūf: [3] < A. Yün dokuma.

Yā Ebā Hüreyre, āhir zamān bolsa, erenler dīnlerini bērip dūnyā algaylar, sūf tonlar kedgeyler taķı tillerini řekerdin sücüg Ķılğaylar taķı özlerini zāhidĶa ohřatĶaylar. (402-5) (Ey Ebū Hüreyre! Dūnyanın son zamanlarında insanlar dinlerini verip dūnyalarını alacaklar, yünden güzel elbiseler giyecekler, dillerini řekerden tatlı yapacaklar ve kendilerini zahide benzetecekler.)

Günümüz Türkçesinde yaygın olarak kullanılan bir kelime değildir.

suf: yün ipliklerinden elle örülen kuřak (DLT); isim (Arapça *sūf*) 1. Yün, sof. 2. Yün dokuma, yünlü. (MBTS); (Arapça isim, cemi: esvāf) 1. sof, yün, yapaęı. 2. yün dokuma. (O-T AL).

Tonluķ: [4] Elbiselik.

Her yıl saņa ēkki miņ tonluķ bēreliņ taķı otuz tēmür yarıķ bēreliņ. (144-13) (Her yıl sana iki bin elbiselik kumaş ve demirden otuz zırh verelim.)

donluk: Ķamařırlık (TTAS); 1. 9 arşın uzunluğunda ensiz çizgili dokuma. 2. İki baş örtüsüne yetecek kadar ipek çizgili ya da sade iplikten dokuma (TTAS); isim Eskiden don yapılan altı endazelik Ķuha veya kalın bez (MBTS).

Yipek: [7] ipek

Yarımı yipek turur tağı yarımı yip turur. (245-16) (Yarısı ipekten yarısı iptendir.)

ipek: 1. İpek böceği kozaları çözülerek çıkarılan ve dokumacılıkta kullanılan çok ince, esnek ve parlak tel 2. *sıfat*. Bu telden yapılmış (**GTS**); ipek (**TTAS**); ipek böceği kozaları çözülerek çıkarılan ve dokumacılıkta kullanılan çok ince ve parlak tel. ~ Türkmencede *yüpek*. – Nogaycada *yibek*. – Afganistan Özbekçesinde *ipak*. – Kırgızcada *cibek*. – Kazakçada *jibek*. – Hakaşçada *çibek*. Eski ve Orta Türkçede geçmediği anlaşılıyor. Ancak Kıpçakçada *yipek* olarak kullanılır. < *yip* (>*ip*)+-(*e*)k küçültme eki. (**TDES**); isim (Eski Türkçe *yip* > *yip* “ip”ten küçültme ekiyle *yip+ek*) 1. İpek böceği kozasından elde edilen ve dokumacılıkta kullanılan çok ince parlak tel. 2. *sıfat*. Bu telden yapılmış. (**MBTS**).

Yüñ: [1] Yün, tüy.

Bağar Fâtıma razhâ tēwe yūñündin toñunmuş kilim keymiş tağı tegirmen ögiyür. (164-8) (Fatma'nın deve yününden dokunmuş bir hırka giydiğini ve değirmen öğüttüğünü gördü.)

yün: *isim* 1. Koyun tüyü. 2. Bu tüyden yapılmış. (**GTS**); yün (**TTAS**); tüy, kuş tüyü (**TS**); *isim* (Eski Türkçede *yuy*) 1. Koyun, keçi deve vb. hayvanların vücudunu örten, dokuma sanayinde, yatak, yastık ve yorgan yapmakta kullanılan tüylere verilen isim. 2. Özellikle koyun tüyü. 3. Kuş tüyü, tüy. 4. *sıfat* Koyun vb.nin tüylerinden yapılmış (**MBTS**); 1. Güzün kırkılan koyun yünü, 2. Yünden yapılmış, 3. Genel olarak hayvan tüyünden yapılmış (**KBS**).

2. Alet İsimleri

Bıçkü: [1] bıçkı

Yā Habbāb, ozağı peygāmbarlarnıñ ümmetlerini kāfirler bıçkü birle ekki pāra kıılır erdiler. (11-6) (Ey Habbāb! Önceki peygamberlerin ümmetlerini kāfirler bıçkı ile iki parçaya ayırırlardı.)

bıçkı: *isim*. 1. Tahta veya ağaç biçmekte kullanılan, karşılıklı iki sapı olan ve iki kişi tarafından kullanılan büyük testere. 2. Motorla çalışan bir çeşit güçlü testere. 3. Saraç bıçağı. 4. Bağ budamaya yarayan dişli bıçak. (**GTS**); 1. Testere 2. Deri ve kösele kesmek için ayakkabıcı ve saraçların kullandığı bir aygıt. 3. Bağ budamaya yarayan dişli bıçak. (**TTAS**); *isim* (Eski Türkçe *bıç-gu*, *bıç-mak* “biçmek”ten *bıç-gu*, sessiz uyumu ile *bıçku*>*bıçkı*) El veya makine ile kullanılan, ağaç ve tahta biçen büyük testere (**MBTS**)

Eski Türkçe döneminde yazılmış metinlerden günümüz Türkçesine kadarki dönem incelendiğinde “biçmek” fiilinin fonetik ve semantik bazı değişikliklere uğrayarak canlılığını yitirmeden kullanıldığı görülmektedir. Harezmi Türkçesi dönemine ait Nehcü'l-Ferâdis adlı bu eserde “ağaç kesmekte kullanılan büyük testere” anlamındaki “biçmek” fiili, günümüzde bu anlamının yanında anlam genişlemesi ve fonetik değişiklik sonucu “kumaş, deri vb. gibi dikilecek şeyin ölçülerine göre kesmek” anlamında kullanılan “biçmek” şekliyle de terzilik terimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinlerin söz varlığının incelenmesiyle bir toplumun yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, siyasî ve sosyal tarihi, çevre kültürlerle olan ilişkileri, toplumsal ve kültürel eğilimleri ortaya çıkar. Dolayısıyla “biçmek” fiilinin “biçmek” şeklinde uğradığı ses değişikliği ve anlam genişlemesi de bu kültürel ve sosyal değişikliğin bir sonucudur.

Sındu: [1] Makas.

Ferîşteler otđın sındu birle ol halāyñklarnıñ tillerini keserler. (66-13) (Melekler ateşten makas ile onların dillerini keserler.)

Bu kelime yerel ağızlarda varlığını sürdürmektedir. Günümüz Türkçesinde yaygın olarak *sındı* yerine Arapça kökenli *makas* kelimesi kullanılmaktadır.

sındı: isim, makas (**GTS**); Makas. (*Kemalpaşa -İzmir; Beyköy, Aşağıdinek *Şarkikaraağaç, *Yalvaç, *Uluborlu, *Senirkent -Isparta; Meyvebükü *Güdül -Ankara; Taşpınar, Yenikent *Aksaray -Niğde; Başkışla *Karaman -Konya; Çamyolu *Alanya -Antalya) (**BSTS**); makas (**TTAS**); makas (**TS**); isim (Orta Türkçe (Oğuzca) *sındı*; kökü kesin olarak belli değildir.) Eski Türkiye Türkçesi ve halk ağzında makas'tır. (**MBTS**); *sındı* < *sındı* 'makas'. Anadolu ağızlarında *sındı*, *sundu* ve *sindi* olarak da geçer. ~ Türkmencede *sındı*. ~ Orta Türkçede (Oğuzcada) *sındı*. (**TDES**).

Yip: [14] ip, pamuk.

Ol Umm-i Cemilniñ boynunda bar hurmā қапındın yip. (18-5) (Ümmü Cemil 'in boynunda hurma kabuğundan yapılmış ip var.)

ip: isim, iplik (**GTS**); ip (**TTAS**); < E.T yıp: ip; iplik (**TTAS**); *isim* (Eski Türkçede *yıp*, y'nin inceltici etkisiyle *yıp>ip*) 1. Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim. 2. İplik. (**MBTS**); 'yip' ip, iplik (**EUTS**); 'kalın bükülmüş sicim'. Anadolu ağızlarında 'iplik' olarak da kullanılır. ~ Türkmencede *yüp*. - Tatarcada *yip*. - Kazakçada *jip*. - Kırgızcada *cip*. Orta Türkçede *yıp* olarak geçer. Bu biçim başındaki y'nin baskısı altında *yip*'e dönüşmüştür. Türkçede *yip* biçiminin başındaki y- sesi düşmüştür. Kökünü bilmiyoruz. (**TDES**).

3. Giysi İsimleri

Çadır: [3] < F. kadınların başlarına bürüdükleri örtü.

Ol Şem'un Yahûdî bu çadırını elginge aldı taķı baķtı, yıglayu başladı.(163-9) (O Şem'un adlı Yahudi bu çadırı eline aldı, baktı ve ağlamaya başladı.)

çadır: Köken, Far. *Cinsiyet*: Erkek 1. Çadır.2. Kadınların baş örtüsü. (**KAS**); 1. Kefen. 2. bk. çadır bezi-1. 3. Yorgan çarşafı. 4. Kadınların örtündükleri alacalı veya düz renkli çarşaf. 5.bk. çadırbezi-2. (**TTAS**); Patiska. (**TTAS**); kaputbezi (**TTAS**); < ET çatmak: çadır. || çadıy || çadır (Çoruhboyu ağızlarında) (**TTAS**); Kadınların başlarına örttüikleri büyük beyaz bez, çarşaf (**TS**); 'kıl dokuma, deri veya keçeden yapılmış göçebe evi' ~ Türkmence çadır. - Balkarcada *şadır*. - Nogaycada *şadır* 'çadır'. - Kara Kalpakçada *şadır*. - Kırgızcada *çadır* 1. 'çadır'; 2. 'dam, saçak' - Kazakçada *şadır* 1. 'çadır'; 2. 'dam, saçak'. - Kazan Tatarcasında *çadır*. Tatarlar *çadır* biçimini de kullanırlar. - Başkurtçada *şadır* - Özbekçede *çadır*. - Tuvacada *çadır*. - Çuvaşçada *çadır*. Tatarcadan alınmıştır. Eski çağlardan başlayarak kullanıldığını biliyoruz (çadır) Orta Türkçede *çadır* olarak geçer. Kaşgarlı Mahmud'a göre, Orta Türkçede *çadır* yanında *çadır* biçimi de kullanılır. Oğuzlar arasında *çadır* olarak da geçer. Eski Kıpçakçada da *çadır* 'tente' ve 'kadınların başlarına örttüikleri bez' olarak kullanılır. Eski Türkçe kaynaklarda da *çadır* 'kadınların başlarına örttüikleri bez' olarak geçer. Kökeni karışıktır. (**TDES**); isim (Eski Türkçe çadır, Farsça çadır'den veya Türkçe çat-mak fiilinden) [Kelime Macarcaya ve Balkan dillerine de girmiştir.] 1. Barınmak maksadıyla yere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak. 2. tarih. Eskiden kürekli gemilerin kış tarafındaki köşk biçiminde yer. 3. tarih. Yelkenli savaş gemilerinin kış tarafındaki tente. 4. halk ağz. Kadınların örttüindikleri çarşaf, car. (**MBTS**); (Farsça çadır'den, isim), kadınların başlarına büründükleri örtü. (**O-T AL**).

Çapān: [2] < F. eski, yıpranmış (elbise).

Yana ol dervîş miskîn sahâbalar kim tonları çapân bolup, yüzleri mücâhidedin sargarıp, başları örperip, adaqları qaparıp heç kimerse anlarga iltifât kılmadın kelseler, taqı anlarga qapıq açılmas, anlarınıq maqsûdı dünyâdın ermes, (63-9) (Yine o zavallı sahabeler elbiseleri yıpranmış; yüzleri nefis mücadelesinden sararıp saçları başları karmakarışık olmuş; ayakları şişmiş olarak kapıya gelseler hiç kimse onlara iltifat etmez, onlara kapı açılmaz, onların amaçları dünya değildir.)

Kelimenin metindeki anlamı günümüz Türkçesi için geçerli değildir.

çapan: Köken Farsça, cinsiyet erkek, 1. Ceket. 2. Engelli, tehlikeli. 3. Düğün yemeği yapan aşçı. 4. Alkış, el çırpma. **(KAS)**; Kemik ya da kösele dokuma kirkiti. (Kızılçasöğüt *Banaz -Uşak) **(BSTS)**; 1. Ceket. 2. Kaput bezi. Bu anlamlarıyla Erzurum, Mersin-İçel ve Kerkük yörelerinde yaşamaktadır.**(TTAS)**.

Metinde kelimenin yapım eki almış aşağıdaki şekli de mevcuttur.

Çapânlıq: [2] < F.+ T. Eski giysi giymiş (kişi).

Heç kimerseke iltifât kılmadın turur erken bir dervîş-i zindepûş, eski çapânlıq kimerse keldi. (440-10) (Hiç kimseye iltifat etmez bir halde dururken derviş görünümü, eski elbiseli bir kimse geldi.)

Destâr: [4] < F. Sarık, tülbent.

Yeti yarmaqğa bir köñlek aldılar, dört yarmaqğa destâr aldılar.(159-8) (Yedi paraya bir gömlek, dört paraya bir baş örtüsü aldılar.)

Uçtmahnıq hûrlarudın bir hûr yer yüzinge bir qata nazar kılsa, maşrıqđın magribqâ tegi hoş yıdıq bolgay, taqı hurlarunıq keygen destârlarudın bir destârnu dünyâke keltürseler, dünyanıq avvaludın âhiringa tegi ne kim mâl tawar bar erse, cümlesi anıq bahâsınga yetmegey. (64-2,3,4) (Cennet hurilerinden biri yeryüzüne bir kez baksa, doğudan batıya kadar güzel bir koku kaplayacak; onların kullandıkları tülbentleri dünyaya getirselere, dünyanın başından sonuna kadar olan bütün mallar ve servetler onun değerine ulaşamayacaktır.)

destar: Köken Farsça destâr, is. (desta:rı) esk. 1. Sarık. 2. hlk. Örtü. **(GTS)**; Yünden dokunmuş, ince, küçük kilim **(TTAS)**; ‘sarık, çalma’. Ağzılarda daha çok *darstar* ‘baş örtüsü’, ‘sofra bezi’, ‘yünden dokunmuş ince, küçük kilim’, ‘ekmeği, ekmeçlik hamuru korumak için örtülen örtü’ olarak geçer. ~Kazan Tatarcasında *tastar* ‘sarık; kadınların saçlarını örtmek üzere başlarına sardıkları tülbent’ < Farsça dastâr ‘a sash or fine muslin cloth wrapped round the turban; a handkerchief, napkin; a towel; an apron’.Tietze: Pers. 142/43; Räsänen: V 133 b. **(TDES)**; isim (Farsça destâr) sarık. **(MBTS)**; (Farsça isim), sarık, tülbent. (bkz. imâme) **(O-T AL)**.

Durrâ'a: [1] < A. Üste giyilen önü açık elbise, ferace.

Ey qâzi, bu durrâ'a kim keyip turur-sen, bu nedin toqılmış turur? (245-15) (Ey kadı! Giymekte olduğun bu elbise neden dokunmuştur?)

dürrâa: (Arapça isim), üste giyilen önü açık bir elbise; ferace. **(O-T AL)**.

Günümüz Türkçesinde bu kelime yerine dilimize yine Arapçadan geçmiş “ferace” kelimesi kullanılmaktadır.

ferace: Köken Arapça, isim, (*fera:ce*) esk. 1. Kadınların sokakta giydikleri, mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan üst giysisi 2. Dervişlerin giydiği bol bir tür hırka. **(GTS)**; 1- Osmanlı ülkelerinde, kadınların çarşıftan önce sokakta giydikleri üstlük. 2- 1848 den sonra ilmiye sınıfının giydiği bol yenli uzun giysi. **(BSTS)**; isim (Arapça feracî > feraciyye “kadınların dışarıda giydikleri mantoya benzer elbise”den ferâce”) [Kelime

Türkçeden Sırpça ve Macarcaya da geçmiştir.] 1. Eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, gerdan altından kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerine benzer, geniş yakalı üst giyeceği [yaşmakla birlikte kullanılırdı] 2. Eskiden bilhassa ilmiye sınıfındaki erkeklerin giydikleri, kolları çok geniş ve yarık yabanlık giyecek, biniş.(**MBTS**).

Etek: [6] (elbise için) etek; kenar.

Siziñ mübârek teniñizdin bir pâra ét kesilür taķı benim etekimke tüşer. (178-10)
(Sizin mübarek bedeninizden bir parça et kesilir ve benim eteğime düşer.)

Men taķı ol yarıķnı sattım taķı keldim yarmaķlarını Peyğâmbar ‘as etekinge töktüm.

(158-13) (Ben de o zırhı satıp geldim, paralarını Hz. Peygamberin eteklerine döktüm.)

etek: isim. 1. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü. 2. Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik 3. Giysinin alt kenarı 4. Çadır, kanepeler gibi kumaştan olan şeylerin yere sarkan bölümü. 5. Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü 6. Yağmur sularının, çatının bazı yerlerinden içeri sızmasını önlemek için yapılan saç örtü 7. *argo* Edebiyat yeri. (**GTS**); Çocuk kundağı (**TTAS**); Kadınların önlüklerine bağladıkları önlük. (**TTAS**); Saçak, sallanan uç. (**TTAS**); Yabanî yonca, fiğ. (**TTAS**); Derinin karın tarafı. (**TTAS**); Namus. (**TTAS**); Kasık. (**TTAS**); İnsan ya da hayvan eşi, sonu. (**TTAS**); Üreme organı (insan için). (**TTAS**); Etek // evsük etek: Kadın (**TTAS**); 1. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü; 2. Vücudun belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi; 3. Giysinin alt kenarı; 4. Çadır, kanepeler gibi kumaştan yapılmış şeylerin yere sarkan bölümü. ~Azerî Türkçesinde *ətək*. – Türkmen Türkçesi *etek*. – Kazan Tatarcasında *itek*. – Nogaycada *etek*. – Kara Kalpakçada *etek*. – Kazakçada *etek*.- Kırgızcada *etek*.- Tarançide *etek*. – Halaççada *ätäk*. – Tuvacada *edek*. – Hakaşçada *idek*. Orta Türkçeden başlayarak kullanılır. Eski Kıpçakçada da *etek* olarak geçer. Kökünü bilmiyoruz. Türkçeden Suriye Arapçasına da geçmiştir. (**TDES**); Kenar. (**TS**); etek (**DLT**); isim, (Eski Türkçe *etek*; kökü belli değildir) 1. Elbisenin belden aşağı kısmı 2. Vücudun belden aşağısına giyilen giyecek, eteklik, jüp. 3. Bir elbise veya etekliğin alt kenarı. 4. Yatak, kanepeler, divan örtüsü, çadır vb. şeylerin aşağıya sarkan ve yere en yakın olan kısmı. (**MBTS**).

Füta: [1] < F. peştamal

Ol kimerse bardı; baķar êwde yalıñ turur, belinge bir fûta bağlamış taķı olturur turur. (222-10) (O kişi gitti, onun çıplak olduğunu gördü, beline peştamal bağlamış oturmaktadır.)

futa: Köken Farsça isim. (*fu'ta*) esk. İpekli peştamal (**GTS**); Önlük. (**TTAS**); Kadınların bellerine bağladıkları peştamal (**TTAS**); isim (Arapça *fûta*) Vücudun belden aşağı kısmını örtecek şekilde kuşanılan, genellikle ipekten bir nevi önlük, peştamal [Futa hamamlarda veya bir iş yapılırken bele bağlanır, bir ehliyet alâmeti olarak loncalarca esnaf kalfalarına ve sanat erbabına ustalığa yükseldikleri zaman kuşatılırdı.] (**MBTS**); (Farsça isim) 1. peştamal. 2. eskiden kullanılan bir çeşit kumaş. (**O-T AL**).

Ĝaşıye: [1] < A. Eyerin altına örtülen sırmalı veya şeritli örtü.

Ĝaşıyesini köterip atı artunğa yöriyür erdi. (201-15) (Onun eyer altındaki örtüsünü kaldırıp atının peşi sıra yürürdü.)

gâşiye: isim (Arapça *gâşiye*) 1. Örtü, perde, zar. 2. At eyerinin altına örtülen sırmalı veya şerit süslemeli, sahibinin servetine göre kıymetli taşlarla bezenmiş örtü, haşa. (MBTS); (Arapça isim) 1. örtü, zar, perde. 2. At eyerinin altına örtülen sırmalı veya şeritli örtü, haşa. (O-T AL).

Hil'at [4] / Hal'at: [1]: < A. Hilat, kaftan.

Halîfa taķı 'azîm şād boldı taķı üküş hal'atlar 'atālar bērdi. (205-3) (Halife son derece sevindi, ona pek çok kaftanlar ve hediyeler verdi.)

Başınga hilāfat tācını urdum taķı ēgninge hilāfat hil'atını keydürdüm (281-11) (Başıma hilafet tacı, sırtına hilafet elbisesi giydirdim.)

hil'at: Köken Arapça *is. (l ince okunur) tar.* Kaftan (GTS); isim (Arapça *hil'at*) Padişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat ve mükafat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan. (MBTS); (Arapça isim cemi) Eskiden padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan. (O-T AL).

Hulle: [3]: < A. Cennette giyilen elbise.

Taķı Ādam peygāmbar 'as'nuş başınga tāc keydürdiler, ēgninge hulle keltürdi taķı belinge kemer bağladılar taķı taht üze olturdi. (278-13)

hulle: Kökeni Arapça “hulle”, cennette giyilecek elbise (TTAS); isim (Arapça hulle) Cennette giyilecek elbise. (MBTS); (Arapça isim cemi: hulel): 1. cennet elbisesi. 2. Belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret elbise. (O-T AL).

İlersük: [2] Şalvar uçkuru.

Ey za'ifa, barģıl ewde un tükense ol un turģan taģarçuķnı Ağmeşniş ilersükinge bağlap yatģıl (189-14) (Ey kadın! Git, evde un tükenirse un dağarcıģını Ağmeş'in şalvarının uçkuruna bağlayıp yat.)

Ağmeş erte kıoptı, tez tonın keymekke kıasd kıldı erse, baķar ilersükinge taģarçuķ bağlıģ turur. (189-15) (Ağmeş sabahleyin kalktı ve şalvarını giymeye niyet edince uçkuruna dağarcıģın bağlandıģını gördü.)

ilersük: Don uçkuru (TTAS); uçkur (TS); ‘uçkur’. Anadolu’da yazılmış eski eserlerde Anadolu’da yazılmış eski eserlerde *ilersük* olarak geçer. Orta Türkçede *ilersük* biçimi kullanılır. Eski Kıpçakçada da *ilersik* olarak geçer. Kökünü bilmiyoruz. Ancak –sik (~-sük) ekiyle kurulduģu anlaşılıyor. Türkçede daha çok *uçkur* adı kullanılıyor. (TDES); şalvar uçkuru (DLT).

İmāme: [2] < A. Sarık

Andın soñ aydı: Ey yārānlarım, kıayu biriñiz bu 'Arābīķā 'imāme bērse, men oģ bolayın kim Haķ tvt ol kimerseke uçtmah tācını başınga kıoysun. (162-15) (Ondan sonra: “Ey ashabım! Hangi biriniz bu Arap’a sarık verirse ben de veren kimsenin başına Yüce Allah’ın cennet tacını koymasına kefil olayım.” buyurdu.)

imāme - amāme: Kökeni Arapça *isim (ima:me)* Tespihlerin baş tarafına geçirilen uzunca parça. (GTS); isim (Arapça *imāme*) Sarık (MBTS); (Arapça isim), Sarık (O-T AL).

Eserde kelimenin yapım ekli aşağıdaki şekilleri de bulunmaktadır.

İmāmelıģ: [2] < A.+ T Sarıklı

Nêçeme kim kâsd kılsağ anlarğ a karşı, bir kimerse kelür erdi, aq tonluğ kişiler, yaşıl imâmelîğlar heç Muhammedke barmağğa qoymas erdiler. (72-5) (Ne kadar onlara karşı niyet edersek beyaz elbiseli, yeşil sarıklı kişiler gelip Muhammed'e ulaşmamıza engel olurlardı.)

Men anda yalıñ bardım erdi, tonluğ bolup keldim; imâmesiz bardım erdi, imâmelîğ boldum... (164-3) (Ben oraya çıplak gittim, elbiseli olup geldim; sarıksız gittim, sarıklı olarak geldim...)

Bu kelime yerine günümüz Türkçesinde “sarıklı” kelimesi kullanılmaktadır. “Sarıklı” kelimesi için Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te “başına sarık sarmış olan” anlamı verilmiştir.

İmâmesiz: [1] < A.+ T Sarıksız

Men anda yalıñ bardım erdi, tonluğ bolup keldim; imâmesiz bardım erdi, imâmelîğ boldum... (164-3) (Ben oraya çıplak gittim, elbiseli olup geldim; sarıksız gittim, sarıklı olarak geldim...)

İsâbe: [1] < A. Sarık, tülbent.

Başınğa 'isâbe baş bağı bağladı tağı aydı kim: (85-9) (Başına tülbent bağladı ve söyledi ki)

isâbe-isâbe: isim (Arapça 'isâbe) Başa sarılan sargı bezi, tülbent, sarı vb. şeyler (MBTS); (Arapça isim cemi: asâbe): Başa sarılan sarık, tülbent. (O-T AL).

İzâr: [3] < A. Peştamal, belden aşağısı için örtü.

Bu arada izârı şêşildi tağı êkki elgi bağığ erdi, izârını bağlamak yarağı kudratı bolmadı. (226-6) (Bu arada peştamalı çözüldü, iki eli bağılıydı. Peştemalını bağlama imkanı ve gücü yoktu.)

izar: isim (Arapça, izâr) Futa ve peştamal gibi bele bağlanıp vücûdun alt kısmını örten şey. (MBTS); (Arapça isim) belden aşağıya mahsus örtü, peştamal (bkz. futa) (O-T AL).

Kemer: [4] Kemer, kuşak.

Mâlik yipek tonlar keydürdi tağı belinge kemer bağladılar. (359-1) (Malik ipek giysiler giydirdi, beline kuşak taktılar.)

Derhal başıdın tâcı uçtı, êgnidin hullası tüşti, belidin kemeri şêşildi. (281-9) (Derhal başından tacı uçtu, sırtından elbisesi düştü belinden kemeri çözüldü.)

kemer: Kökeni Farsça, isim, 1. Bele dolayarak toka ile tutturulan, kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı 2. Etek, pantolon vb. giysilerin bele gelen bölümü. (GTS); isim (Farsça kemer) 1. Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı. 2. Etek, don, pantolon gibi giyeceklerin beli saracak şekilde yapılmış kısmı. 3. Eskiden üstte taşınan altınları yerleştirmeye mahsus, sıra sıra gözleri bulunan meşin kuşak. 4. Bazı tarikatlarda erenler hizmetine bel bağlayışın sembolü olarak mürşit tarafından tekbirle müride kuşatılan kuşak. (MBTS); 1. bele dolayarak toka ile tutturulan, deri veya kumaştan yapılan bel bağı; 2. etek, pantolon gibi giysilerin bele gelen bölümü ~ Azericede *kemer*. – Türkmencede *kemer*. – Kırgızcada *kemer* < Farsça *kemer* (TDES); (Farsça isim) 1. Bele takılan kuşak, kayış. 2. don, pantolon, şalvar gibi şeylerin bele rastlayan kısmı. (O-T AL).

Kilim: [8] < F. Aba, çuha, hırka.

Bir kilim keydi taķı hurmā ŐiŐi birle yakasını baēladı taķı keldi. (95-6) (Bir hırka giydi ve hurma yapraēı ile yakasını baēlayarak gelmişti.)

Peyēambar 'as'nuş bir kara kilim bar erdi; ol kilimni ũzesinge ũrtũndi taķı ıķtı. (144-1,2) (Hz. Peygamber'in siyah bir hırkası vardı. Hz. Peygamber o hırkasını ũzerine aldı ve dışarı ıķtı.)

kilim: Kũkeni Farsça "gilim" is. DŕŐeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yũn dokuma (**GTS**); (< Far. kilim) kilim (**TTAS**); çeşitli renk ve çizgilerle sũslũ, havsız, kalın kıl ve yũn dokuma. ~ Tũrkmence *kilim*. – Kırēızcada *kilem*. – Kazakçada *kilem*. - < Farsça kilim. Tũrkeden Balkan dillerine de geçmiştir. (**TDES**); isim (Farsça *gilim*) [Kelime Tũrkeden Balkan, Kafkas dillerine ve Rusçaya da geçmiştir.] 1. Zemine veya sedir, divan vb. yerlere serilen, çeşitli renklerde motif ve çizgilerle sũslũ, halıdan daha ince, havsız, kıl veya yũn dokuma. 2. Eskiden derviflerin giydiēi kalın sof hırka. (**MBTS**).

Kŕnlek: [20] Gŕmlek, elbise.

Yeti yarmaēēa bir kŕnlek aldılar. (159-7) (Yedi paraya bir gŕmlek aldılar.)

Bir ғанlıē kŕnlekni atalarınēa keltũrdiler. (112-11) (Babalarına kanlı bir gŕmleēi getirdiler.)

gŕmlek: is. 1. Vũcudun ũst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi 2. Kadınların giydikleri ince kumaştan yapılıŐ kolsuz, yakasız i amaŐı, kombinezon. 3. Vũcudun ũst kısmına giyilen i amaŐı (**GTS**); isim (Eski Tũrkede *kŕnlek*, *kŕnũl* (gŕnũl)'den kũũltme ekiyle *kŕnũl+ek* > *kŕnlek* > *gŕnlek* > *gŕmlek*) 1. Elbise altına giyilen bez, ipek veya naylondan i amaŐı. 2. Erkeklerin ceket veya yelek altına giydikleri, vũcudun ũst kısmını ŕrten giyecek. 3. İŞ yaparken kirlenmemesi için elbise ũzerine giyilen iş elbisesi, esvap. (**MBTS**); vũcudun ũst kısmına giyilen ince, kollu ve yakalı giysi < *gŕnlek*. ~Azericede *kŕynek*. – Tũrkmencede *kŕynek*. – Kazan Tatarcasında *kũlmek*. GŕũŐme yoluyla oluŐmuŐtur. – Nogaycada *kŕylek*. – Karakalpakada *kŕylek*. – Kazakçada *kŕylŕk*. Orta Tũrkede *kŕnlek* olarak geçer. Eski Kırakada *kŕnlek* yanında *kŕnlek*, *kŕmlek* biçimleri de kullanılır. Tũrke *kŕnũl* (> gŕnũl)'den geldiēi anlaşılıyor: *kŕnũl+-(e)k* eki. Tũrke *gŕmlek* biçiminde eski *kŕnlek*'teki - ũ- sesinin -m-'ye evrildiēi gŕze çarpıyor. Tũrkede (ve aēēaŐ diyalektlerinde) - ũ- >-m- olayına sık sık tanık oluyoruz. Tũrkeden Moēolcaya da geçmiştir. Kalmıkada da kullanılır. (**TDES**).

Kur: [2] Kemer

Taķı ol Bābũyaēa bir ған bŕrdi kim ol ғанrı Muēavķıs melik Peyēambarēa bir aē ғанır birle ıda bŕrip turur erdi. (82-11) (Ve hũkũmdar Mukavķıs'ın Hz. Peygamber'e bir ak katırla birlikte gŕndermiŐ bulunduēu bir kemeri Bābũya'ya verdi.)

Bu kelimeye gũnũmũz Tũrkesi sŕzlũklerinde rastlayamadık.

kur: kuşak, kemer (**DLT**).

Palās: [7] < F. Eski kilim, aba, keçe giysi.

Özi palās ton keyer erdi. (210-14) (Kendisi eskimiş elbiseler giyerdi.)

Kelimenin metindeki anlamı sadece Afyon, Gaziantep, Diyarbakır gibi yerel aēızlarda yaşamaktadır.

Palas - pelas: Kŕkeni Farsça sıfat, Keçi kılından dokunmuş kaba kilim, yayēı (**GTS**); Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim, yayēı. (**TTAS**); Eskimiş kilim, keçe, çul, uval (**TTAS**); isim (Farsça *pelās*) 1. Aba ve çul gibi kaba yũnden dokunan Şeyler ve

özellikle bunların eskileri. 2. Kaba dokunmuş kilim (**MBTS**); keçe kılından dokunmuş kaba kilim, yaygı. Yerel ağızlarda [özellikle Balıbey-Manisa ağızında *palaz* şeklindedir] *palaz* ‘eskimiş kilim, keçe, çul, çuval’ olarak da geçer. ~ Azericede *palaz*. – Kazan Tatarcasında *palas* < Farsça *pelās*. (**TDES**); Farsça isim, eski kilim, keçe. 2. aba, çul. (**O-T AL**).

Perde: [7] < F. Perde, örtü.

Perde içinde taķı hatunları yıģlařtılar. (101-16) (Perde gerisindeki hanımlar da ağlaştı.)

perde: Kökeni Farsça isim Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü (**GTS**); Sinema salonunda, görünçlülük, görüntülükle salonu ayıran, açılır kapanır örtü. (**BSTS**); Oyun yerini seyirci salonuna kapayıp açan kumaş perde. (**BSTS**); perde, bez (**TTAS**); isim (Farsça perde) [Kelime Türkçeden Bulgarcaya ve Sırpçaya da geçmiştir.] Bir yerin dışarıdan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş, naylon vb. (**MBTS**); kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü. ~ Türkmencede *perde*. – Karakalpakçada *perde*. – Özbekçede *parda*. – Kırgızcada *parda*. – Nogaycada *perde*. – Kazakçada *perde* < Farsça *parda*. Bulgarca *perde* ve Sırpça *përde* biçimleri Türkçeden geçmiştir. (**TDES**); (Farsça isim) kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü. (**O-T AL**).

Ridā: [7] < A. Hırka, belden yukarısını örten örtü.

Yā Şakīķ, ne neerse turur kim bu ridāy uçıńģa tūģūp tutur-sen? dedi. (434-9) (Ey Şakik! Eteğinin ucuna bağladığın bu şey nedir? dedi.)

ridā’: (Arapça isim) 1. Belden yukarı örtülen örtü. 2. hırka, 3. dervişlerin omuzlarına attıkları post. (**O-T AL**); isim (Arapça *ridā*) 1. Örtü, şal. 2. Elbise üzerine giyilen hırka, cüppe, setre ve pardesü gibi giyecek. 3. Dervişlerin omuzlarına attıkları, gereğinde seccade veya yorgan gibi kullandıkları yün örtü. (**MBTS**).

Terinçek: [1] Örtü, bürünçek.

Ol keldi erse, men terinçekimni yüzümke örttüm. (415-1) (O gelince örtümü yüzüme örttüm.)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlayamadık.

terinçek: iki parçadan yapılan kadın carı (**DLT**).

Ton: [58] Elbise.

Allāhu ekber tēp namāz başlağıl, tonuğnı necesdin arıtđıl. (9-13) (Allāhu ekber diyerek namaza başla, elbiseni pislikten temizle.)

Uş tonlarımın alđıl. (212-11) (Şu giysilerimi al.)

Ton > Don

ton: Don, iç çamaşırı (**TTAS**); elbise (**DLT**).

don: isim (Eski Türkçede *tōn* “elbise”) 1. Vücudun belden aşağı kısmına ve tenin üstüne giyilen iç çamaşırı, külot. 2. Eski Türkçe ve halk ağızında “elbise” 3. Görünüş, kılış. (**MBTS**); 1. isim. Halk ağızında. Giysi. 2. Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi, külot (**GTS**); 1. [bk. donluk]. 2. Pantolon. (Yenikent *Aksaray -Niğde; Yukarıdinek

*Şarkikaraağaç -Isparta) 3. Giysi. (Bölükbaşı, *Selim, Eşmeyazı -Kars) 4. Salman çekileceği sırada kağının üzerine çekilen çul. (Yurtbeyi *Çankaya -Ankara) (**BSTS**); 1. Çamaşır 2. kıyafet, biçim 3. pantolon 4. şalvar 5. Beyaz bezden yapılmış pijama 6. Saman taşımak için kağınların yanlarına konulan yün örtü (**TTAS**); Gelin elbisesi, kadın elbisesi (**TTAS**); 1. şalvar 2. gecelik 3. İç çamaşırı (**TTAS**); 1. post, yün 2. Kıyafet, biçim (**TTAS**); 1. Giysi; 2. bacaklara geçirilen iç giysi. Eski kaynaklarda 'giysi' olarak geçer. ~ Türkmencede *dön* 'giysi'. - Kırgızcada *ton* 'gocuk'. Eski çağlardan başlayarak 'giyim, giysi' olarak kullanıldığını biliyoruz. Orta Türkçede de 'giysi' olarak geçer. Eski Kıpçakçada da 'giyim, giysi, kürk' olarak kullanılır. Rusçaya *tun* olarak geçmiştir. Vasmer etimolojisini vermemiştir. Kelime yaygın bir inanca göre Sakacadan alınmıştır (*thauna* 'giysi').(**TDES**).

“Giysi, elbise” anlamındaki kelime Eski Türkçeden itibaren karşımıza çıkar. Birbirine yakın anlamlarla anlam alanı genişleye kelime Eski Anadolu Türkçesine kadar bu anlamı yanında “zırh; örtü; renk” gibi anlamlarla da kullanılmıştır (EROL 2008, 518)

Eserde kelimenin yapım ekli aşağıdaki şekilleri de bulunmaktadır.

Tonluğ: [15] Elbiseli, giysili.

Çanı sizin aranızda ala atlıg aķ tonluğ erenler? (73-1) (Sizin aranızdaki ala atlı ve beyaz elbiseli adamlar nerede?)

donlu: sıfat donu olan (**GTS**).

Tonsuz: [1] Elbisesi olmayan.

Tonsuzlarķa ton b r r erdi. (328-14) (Elbisesi olmayanları giydirdi.)

donsuz: sıfat don giymemiş olan (**GTS**); sıfat Donu olmayan (**MBTS**).

Uç: [2] Uç; etek.

Rid sının  uĉing  bir neerse t gmiş erdi. (434-8) (Eteğinin uçuna bir şey düğümlemişti.)

Y  şakik, ne neerse turur kim bu rid n  uĉing  t g p tutur-sen? dedi. (434-9) (Ey şakik! Eteğinin ucuna bağladığım bu şey nedir? dedi.)

uç: isim. 1. Genellikle uzun bir nesnenin incelererek biten son ve sivri noktası: Bir şeyin baş veya son noktası. 3. Bir şeyin kenarı 4. Dış kenar, periferi. (**GTS**); isim (Eski Türkçede uç) 1. Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası. 2. Uzun bir nesnenin baş veya son noktası. 3. Kenar, yan. (**MBTS**).

Yaķa: [3] yaka; kenar, kıyı.

Bir kilim keydi taķı hurm  şişi birle yaķasını baĉladı taķı keldi. (95-7) (Bir hırka giydi ve hurma yaprağı ile yakasını bağlayarak gelmişti.)

yaka: isim 1. Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü. 2. Giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen ve türlü biçimlerde olan parçası. 3. Kıyı, kenar, taraf (**GTS**); yaka, elbise yakası (**DLT**); 1. Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü. 2. Giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen ve türlü biçimlerde olan parçası. 3. kıyı, kenar, yan. ~ Azericede *yaxa*. – Türkmencede *yaka*. – Kazan Tatarcasında *yaka*. – Başkurtçada *yaĉa*. – Yakutçada *saĉa*. Türkçe y-'nin Yakutçada s-'ye çevrilmesi kuralıdır. Eski Türkçeden başlayarak kullanılır (yaka). Orta Türkçede *yak * olarak geçer. Türkçeden Moğolcaya da geçmiştir. Kelimenin Clauson'un dediği gibi *yak-* kökünden geldiği anlaşılıyor. (**TDES**); isim (Eski Türkçe *yaka* “uç, sınır” *yak-mak* “yakın olmak”tan) [Kelime Türkçeden komşu dillere de geçmiştir.] 1. Giyeceklerin boynun etrafına gelen kısmı ve bu kısma eklenen türlü biçimdeki parça. (**MBTS**).

Yeş: [8] Yen, elbise kolu.

Ol kün kim men seni ündep yakın keltürüp sözlemişde ne için ağzıñka yeşini kodtuş? (422-9) (Seni çağırdığım ve yakınıma gelip konuştuğun zaman yenini niçin ağzına koymuştun?)

yen: isim Giysi kolu (GTS); Giysi kolu, kol ağzı. (TTAS); Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı, giysinin kola yakın kısmı (TTAS); Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. (TS); isim (Eski Türkçe *yīñ*) Giyecek şeylerin kol kısmı. (MBTS); ‘giysi kolu’ ~ Türkmencede *yeş*. – Kazan Tatarcasında *jīñ*. – Nogaycada *yeş*. Orta Türkçeden başlayarak kullanılır. Eski Kıpçakçada da *yeş* olarak geçer. Kökünü bilmiyoruz. Türkçeden Farsçaya da geçmiştir. (TDES).

Zār: [1] < F. Tül

Çapuğlarğa perdeler asılmış, tamlarğa zārlar tutılmış. (235-11) (Kapılara perdeler asılmış, duvarlara tüller iliştilmiş.)

zar: isim İnce perde veya örtü. (GTS); Arapça “izār”dan isim eskiden kadınların örtündükleri çarşaf, car (GTS); 1. Kadınların üste giyindikleri çarşaf. 2. Kadınların, sokağa giderken başlarına örttüğü yarım örtü. (TTAS); isim (Arapça *izār* “futa, peştamal”dan) Kadınların örttüğü çarşaf, car. (MBTS); isim (Kökü belli değildir.) İnce örtü, perde. (MBTS).

Zinde-püş: [1] < F. Pejmurde, kötü, eski giyimli.

Hēç kimerseke iltifāt kılmadın turur erken bir dervīş-i zindepüş, eski çapānlıg kimerse keldi. (44010) (Hiç kimseye iltifat etmez bir halde dururken derviş görünümü, eski elbiseli bir kimse geldi.)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlayamadık.

Zunnār: [3] < A. Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

Bēlinge zunnār bağladı. (325-12) (Beline zunnar bağladı.)

Günümüz Türkçesinde yaygın olarak kullanılan bir kelime değildir.

zunnār: (Arapça isim cemi: zenânîr): Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak. (O-T AL); isim (Arapça *zunnār* < Yunanca *zonari*) Keşişlerin bellerine bağladıkları kıldan uzun kuşak. (MBTS).

II. Terzilikte Kullanılan Fiiller ve Fiil Kökenli Sözcükler

Çulga-: [5] dolamak, sarmak.

Çayra yana Hadīca çatınga keldim tağı aydım: Yā Hadīca, meni tonga çulgagıl kim köñlümke yana qorqug kirip turur tedim erse, meni çulgadı, yatgurdi. (9-9) (Tekrar Hatice’nin yanına geldim ve: “Ey Hatice! Üstümü sar sarmala, ört; içime yine korku girmiş durumda dedim, o da beni sarıp sarmaladı ve yatırdı.”)

Çulga- kelimesi Arapça “çul” isim kökünden türetilmiştir.

çul: Köken Arapça, *is.* 1. Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma 2. Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü 3. *esk.* Tekke mensuplarının büründüğü örtü. 4. *tkz.* Giyim, giysi. (GTS); 1. Kışın, köpeklerin üşmemesi için sırtlarına geçirilen, bezden yapılmış bir

örtü. (Erenköy, Yayla -Eskişehir) 2. Saman taşımak için kullanılan çuval. (Beyağıl *Ulukışla - Niğde) 3. Keçi kıldan yapılmış kilim. (Eksile, May *Çumra -Konya) 4. Eski kumaş ve bezden yapılan yaygı. (*Terme -Samsun) (**BSTS**); 1. İç çamaşırı. 2. İçine bez doldurulan minder. 3. Elbise. (**TTAS**); Minder. (**TTAS**); Çul; atın eğer örtüsü; ince minder; eskimiş giyim eşyası. || çul çapıt: değersiz giyim eşyası (**TTAS**); kendirden dokunmuş kilim (**TTAS**); 1. 'kıldan yapılmış kaba dokuma'; 2. 'kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü' < Arapça cül. (**TDES**); isim (Arapça *cull*'den) 1. Kıldan ve kenevirden yapılmış kaba örgülü dokuma 2. Hayvanların üzerine konan kıl, kenevir veya yünden yapılmış örtü (**MBTS**)

Çulgan-: [1] sarınmak, bürünmek.

Peygāmbar 'as'dın qalğan kefenni çulgandı (167-6) (Hz. Peygamber'den artan kefeni sarındı.)

Çulgan- kelimesi de “çul” isim kökünden türetilmiştir.

Çupul-: [2] (giysi) çıkarmak, soyunmak.

Andın soñ İbrāhim Peygāmbar 'as suwga kirdi, cümle tonunu çupuldu tağı aydı. (212-10) (Sonra İbrahim peygamber suya girdi, bütün elbiselerini çıkardı ve dedi.)

Yana ol ton köñlinge hoş kelmedi, anı çupuldu. (440-6) (Tekrar o elbiseyi beğenmedi ve onu çıkardı.)

Bu kelimeye de günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlayamadık.

Ked-:[28] / Key-: [16]: Giymek, giyinmek, kuşanmak.

Tüşümde körür-men Peygāmbar 'as'nu aq ton kedmiş (102-5) (Hz. Peygamber'i bembeyaz giysi giymiş olarak düşümde gördüm.)

Bu tonlarnı kedip özlerini ārāsta kılp yöriyür erdiler. (391-10) (Bunları giyip, süslenip gezerlerdi.)

Ey qazī, bu durrā'a kim keyip turur-sen, bu nedin toqılmış turur? (245-15) (Ey kadı! Giymekte olduğun bu elbise neden dokunmuştur?)

Ėkegü tağı kızil köñlek keymiş erdiler. (171-7) (Her ikisi de kırmızı gömlek giymişti.)

ked-: giymek (**DLT**).

key-: giymek, giyinmek (**TTAS**).

Bu kelime çeşitli ses değişikliklerine uğrayarak günümüz Türkçesine geçmiştir.

Giy-: Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek (**GTS**); geçişli fiil (Eski Türkçe *kéd-mek* > *kéy-mek* > *géy-mek* > *giymek*) (Örtünüp korunmak veya süslenmek için) Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek. (**MBTS**).

Keydür-: [15] Giydirmek, takmak.

Başına hilāfet tācını urdum tağı Ėgniñe hilāfet hil'atını keydürdüm. (281-11) (Başına hilafet tacı, sırtına hilafet elbisesi giydirdim.)

Zelīhā erte kēçe Yūsufnuñ başını yuvar erdi tağı saçını tarar erdi, tonını keydürür erdi. (359-14) (Zeliha gece gündüz Yusuf'un başını yıkar, saçını tarar, elbisesini giydirdi)

Bu kelime de “giy-” kökündendir.

giydir-: Giyme işini yaptırmak (**GTS**); oldurgan fiil (< giy-dir-) 1. (Bir giyeceği) Başka birinin vücuduna veya organına kendi eliyle geçirmek. 2. Giyimli duruma getirmek. 3. Giymesini istemek, giymeye mecbur etmek. 4. Giyimini sağlamak. (**MBTS**).

Kefenle-: [2] < A.+T. Kefene sarmak.

Abū Zar razhu taķı dāru fenādın dāru beķāga rihlat ķıldı erse, yuvdılar taķı kefenlediler taķı namāz ķıldılar taķı defn ķıldılar. (131-11) (Ebu Zer-i Gıfārī ölümlü dünyadan sonsuzluk alemine göçünce yıkadılar, kefenlediler, namazını kıldılar ve defnettiler.)

kefenlemek: Ölüye kefen sarmak, tekfin etmek. (**GTS**); geçişli fiil (< kefen+le+mek) Ölüyü kefenle sarmak, tekfin etmek. (**MBTS**).

Suçul-: [5] Elbise çıkarmak, soyunmak.

Men bu köñlekni suçulmağay-men. (133-1) (Ben bu gömleği çıkarmayacağım.)

Yā ‘Osmān, Haķ te’ālā saña bir köñlek keydürgey, taķı halāyık sendin ol köñlekni suçulmaķ tilegeyler. (132-16) (Ey Osman! Yüce Allah sana bir gömlek giydirecek, senden o gömleği çıkarmak isteyecekler.)

Bu kelimeye günümüz Türkçesi sözlüklerinde rastlayamadık.

suçulmak: (çiçek) açılmak, çıkmak; (elbise) çıkarmak, soyunmak; (koyun) yüzülmek (**DLT**).

Toķu-, toķı-: [1] dokumak.

Özi palās ton keyer erdi taķı zenbıl toķıyur erdi. (210-15) (Kendisi eskimiş elbiseler giyerdi ve hamal semeri dokurdu.)

Kelime ses değişikliğine uğrayarak günümüz Türkçesinde varlığını sürdürmektedir.

dokumak: 1. Tezgahta ipliği, çözü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak (**GTS**); Kumaş dokumak (**TTAS**); geçişli fiil, (Eski Türkçede *tokı-mak* “vurmak, çalmak; dövmek, dokumak”; ses taklidi *tok’tan tok+ı-mak*) Bir tezgahta atkı ve çözü ipliklerini birbiri arasından geçirip sıkıştırmak suretiyle kumaş, halı, bez vb. meydana getirmek. (**MBTS**).

Toķıl-: [1] (Kumaş) dokunmak.

Ey ķāzi, bu durrā’a kim keyip turur-sen, bu nedin toķılmıř turur? (245-15) (Ey kadı! Giymekte olduğun bu elbise neden dokunmuştur?)

Kelimenin kökü “tokı-”tır.

dokunmak: Dokuma işi yapılmak (**GTS**); edilgen fiil (< doku-n-mak) (Kumaş, halı, bez vb. şeyler) Dokumak yoluyla meydana getirilmek. (**MBTS**).

Yırtıl-: [4] Yırtılmak.

Yusufnuñ eteki artındın yırtıldı. (361-13). (Yusuf’un eteği arkasından yırtıldı.)

Yırtmak: isim Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak (**GTS**); parçalamak (**TS**); yırtmak (**DLT**); geçişli fiil (Eski Türkçe *yirt-mak*; ses taklidi kelime [?]) (Kağıt, kumaş vb.ni) Elle iki tarafından tutarak parçalara ayırmak. (**MBTS**); yırtmak, parçalamak (**EUTS**).

yırtılmak: 1. Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak (**GTS**); yırtılmak (**DLT**); edilgen ve dönüşlü fiil (< *yirt-i-l-mak*) (Kağıt, kumaş vb. şeyler) İki veya daha fazla parçaya ayrılmak. (**MBTS**); yırtılmak, yarılmak (**EUTS**).

Yırtuk: [1] Yırtık.

Èkki ègni yırtuk çapānlıg kimerse bolgay. (380-14) (Sırtının iki tarafı yırtık, eski elbiseli bir kişi olacak.)

yırtık: isim. 1. Yırtılma sonucu oluşmuş yarık 2. *sf.* Yırtılmış olan. (**GTS**); *sıfat* (< *yirt-i-k*) Yırtılmış, yırtılma sonucu meydana gelen yarık. (**MBTS**).

Sonuç

En eski tarihî metinlere bakıldığında doğrudan terzilikle ilgili sözcüğün olmadığını, dolaylı olarak terzilikle ilişkilendirebileceğimiz sözcüklerin ise son derece sınırlı olduğu görülür. Çünkü bir milletin sahip olduğu söz varlığı, o milletin sosyal hayatıyla doğrudan ilgilidir. Bu durum daha sonraki metinlerde kısmen değişmiştir; ama yine de terzilik; savaşıklık, avcılık, madencilik gibi Türklerin karakteristiğini yansıtan özellik olmadığından, Türkler terzilik terimleri için çoğunlukla alıntı kelimeler kullanmayı tercih etmişlerdir.

XIV. yüzyıl Türk kültürünü günümüze yansıtması açısından büyük önem taşıyan Nehcü'l-Ferâdis sosyal ve dinî hayata ait pek çok kelimeyi içinde barındırır. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan Nehcü'l Ferâdis'teki terzilikle ilgili terim, ad ve fiiller üzerinde yapılan kısmen etimolojik incelemeden şu sonuçları çıkartmak mümkündür: Eserde geçen kelimelerin büyük çoğunluğunun Arapça ya da Farsça kökenli olduğu (*kefen, imame, destâr*) ve bu kelimelerin oldukça fazla bir kısmının günümüz Türkçesinde kullanılmadığı (*zunnâr, zinde-pûş*) tespit edildi. Metindeki diğer kelimelerin bazılarının da birkaç ses değişikliğiyle (*yip, yipek, yırtuk, köñlek*) ya da hiçbir değişikliğe uğramadan (*uç, yaka*) günümüz Türkçesinde varlığını sürdürdüğü görüldü.

Özellikle İslam dininin yoğun etkisinin görüldüğü Harezmi Türkçesi dönemine ait Nehcü'l-Ferâdis'te terzilikle ilgili kelimeler için Arapça, Farsça kökenlilerin tercih edilmesi de yine İslam dininin süse, gösterişe ehemmiyet vermeyen anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu durumda Türklerin terziliği kültürel hayatına damga vuracak kadar önemli meslek haline getirmediğini ve bu doğrultuda terzilikle ilgili Türkçe kelimeler bulmak yerine zaten her alanda etkisi altında kaldığı Arap ve İran kültüründe var olan kelimelerle yetindiği söylenebilir.

KISALTMALAR

BSTS Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü

DLT Divanü Lûgati-t-Türk

EUTS Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü

GTS Güncel Türkçe Sözlük

KAS Kişi Adları Sözlüğü

KBS Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü

MBTS Misalli Büyük Türkçe Sözlük

O-T AL Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat

TBKKS Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü

TDES Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü

TS Tarama Sözlüğü

TTAS Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü

KAYNAKÇA

- AKTAN, Bilal, (2006), **Kerderli Mahmut Cennetlerin Açık Yolu**, Edebiyat Otağı Yayınları, Ankara.
- ARGUNŞAH Mustafa, (1995) “Nehcü’l-Feradis, II Metin, (Çevriyazı: Janos Eckmann, Yayınlayanlar: Semih Tezcan-Hamza Zülfikar, TDK, yayın yeri ve tarihi yok, XI+313 s.)”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, s. 439-469.
- ATA, Aysu, (1995), **Nehcü’l-Ferâdis III Dizin-Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ATALAY Besim, (2006), **Divanü Lûgati-t-Türk (Çeviri), C. I-II-III-IV**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AYVERDİ İlhan, (2005), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, C. I-II-III, İstanbul.
- Büyük Türkçe Sözlük**, (2005), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- CAFEROĞLU Ahmet, (1993), **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- CLAUSON Sir Gerard, (1972), **An etimological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford At The Clarendon Press.
- DEVELLİOĞLU Ferit, (1999), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, Ankara.
- DİLÇİN Cem, (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ECKMANN Janos, (2004), **Nehcü’l-Ferâdis I. Metin, II. Tıpkı Basım** (Yayımlayanlar Semih Tezcan, Hamza Zülfikar), TDK Yayınları, Ankara.
- EREN Hasan, (1999), **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Bizim Büro Basımevi Ankara.
- ERCİLASUN Ahmet Bican, (2009), **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara
- EROL ARSLAN Hülya, **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri**, (2008), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, (2007) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- HACIEMİNOĞLU Necmettin, (1997), **Harezm Türkçesi ve Grameri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- TOPARLI Recep, VURAL Hanifi, KARAATLI Recep, (2003), **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tarama Sözlüğü, 8 Cilt**, (1963-1977), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Tomris TUNÇ, (1995) **Derleme Sözlüğü ve Kavramlar Dizini**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

YÜKSEKKAYA SAĞOL Gülden, ARGUNŞAH Mustafa, TABAKLAR Özcan, (2010) **Karahanlıca, Harezmece, Kıpçakça Dersleri**, Kesit Yayınları, İstanbul.

Güncel Türkçe Sözlük

<http://tdk.org.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=>

Türk Lehçeleri Sözlüğü

<http://www.tdk.org.tr/lehceler/>

Büyük Türkçe Sözlük

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>

Kişi

Adları

Sözlüğü

<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/AdArama.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF0BF5B4755D05B9EB>

Terim Sözlükleri

<http://tdkterim.gov.tr/>

Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü

<http://tdkterim.gov.tr/ttas/>